

تربیت اردویی یا اردوی تربیتی:

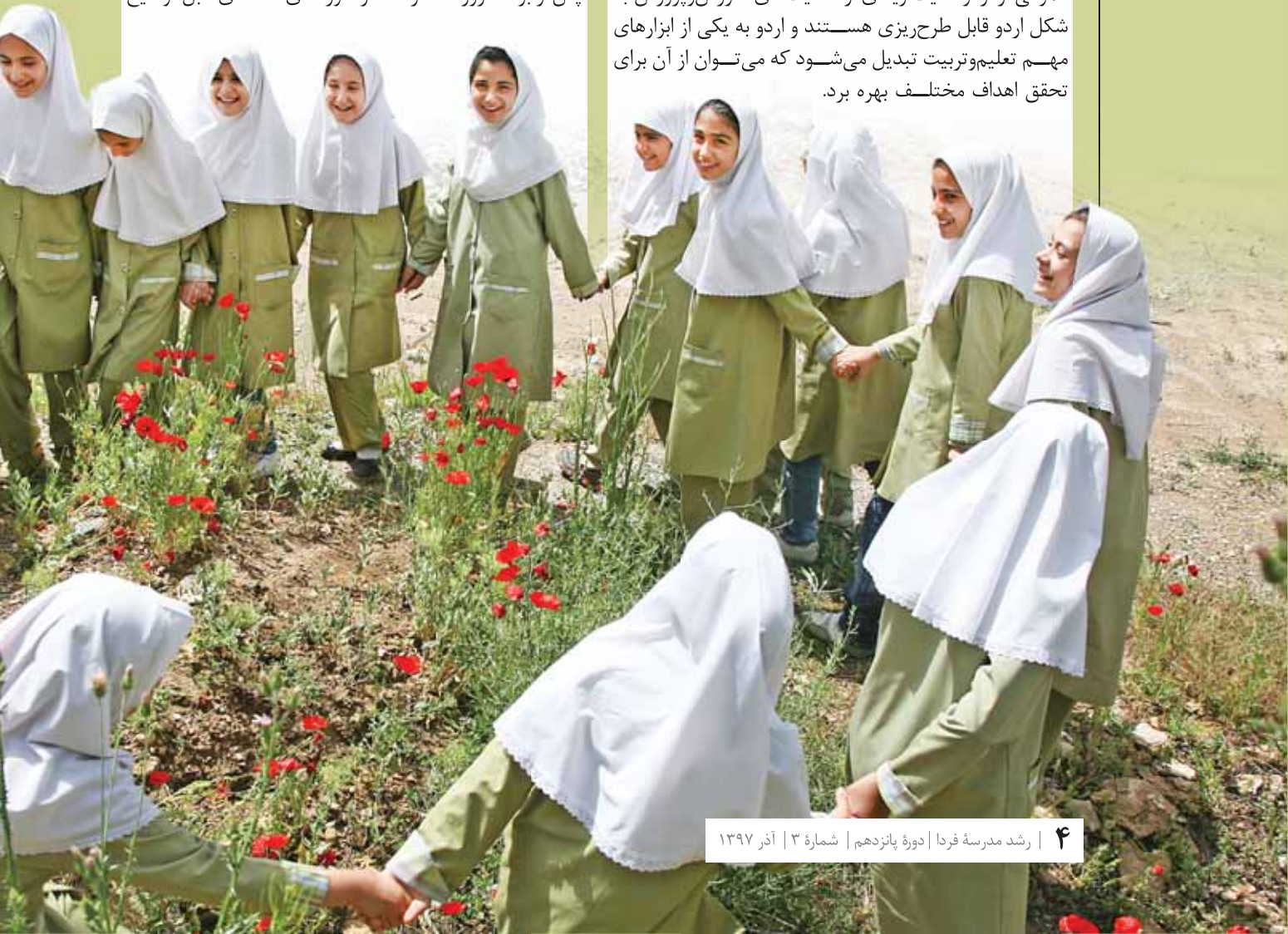
گستره اهداف تربیتی در اردوهای دانش آموزی

نرجس لاری

در واقع، اردو از طریق فراهم آوردن یک بافت رفتاری متفاوت و برنامه تقویت رفتاری ناآشنا و فراهم کردن موقعیت‌های چالش برانگیز جدید می‌تواند اثر شگرفی در پیشرفت دانش آموز در حیطه تحول مثبت داشته باشد.

نتایج پژوهش‌ها و بررسی اردوهای که در سراسر دنیا برگزار می‌شود، نشان می‌دهد که کارکردهای تربیتی اردو، به‌عنوان بزرگ‌ترین مداخله سازمان‌یافته در فضای زندگی دانش آموز پس از برنامه روزانه مدرسه، در حوزه‌های متعددی قابل توضیح

اردوها می‌توانند محیطی غنی برای رشد دانش آموزان و کسب اطلاعات و مهارت‌ها به حساب آیند و در حوزه‌های اساسی تربیتی اثربخش باشند، اما تعریف ما از اردو چیست؟ تعریف متعددی برای اردو وجود دارد. هندرسون و همکارانش^۱ (۲۰۰۷) این تعریف کلی را از اردو دارند: «فراهم‌آوری تجاربی از زندگی گروهی در فضای باز که از رهبران آموزش‌دیده برای رسیدن به اهدافی تعیین‌شده کمک می‌گیرد». با انتخاب این معنی عمومی از اردو، طیف زیادی از فعالیت‌های آموزش و پرورش به شکل اردو قابل طرح‌ریزی هستند و اردو به یکی از ابزارهای مهم تعلیم و تربیت تبدیل می‌شود که می‌توان از آن برای تحقق اهداف مختلف بهره برد.



است. یادداشت حاضر در پی تبیین تعدادی از کارکردهایی است که یک نهاد تربیتی، مثل مدرسه، می‌تواند برای تحقق آن‌ها از اردو استفاده کند. سعی شده است تا با آوردن مصادیقی از هر حوزه، امکان تداعی آن را به ذهن بیشتر کنیم و در عین حال، تدوین برنامه متناسب با هر کارکرد را به عهده ابتکار عمل مخاطب محترم در شرایط اختصاصی که برای آن برنامه‌ریزی می‌کند، بگذاریم.

اردوهای آموزش محور

در بسیاری از اوقات، ما در مدرسه تصمیم به آموزش اختصاصی یک موضوع در یک برهه زمانی می‌گیریم که احتمالاً این آموزش اختصاصی فراتر از برنامه درسی معمول است. یک راه لذت‌بخش برای جذاب‌سازی و ماندگار کردن آموزش‌های مذکور، برگزاری اردوهای آموزشی به جای برگزاری کارگاه‌های درس‌محور است. در زیر به مثال‌هایی از این اهداف آموزشی می‌پردازیم.

اردوهای مانور حوادث: اجرای مانور زلزله، امداد و نجات و آتش‌نشانی در برخی از مدارس متداول است؛ کافی است با کمی خلاقیت یک سناریوی اردویی جذاب تدوین کنیم و بچه‌ها را به پارک‌های موضوعی^۲ (که احتمالاً در شهرهای مختلف وجود دارد) ببریم و آن را در قالب یک اردو آموزش بدهیم.



اردوهای همخوانی دروس: در بعضی از دوره‌های تحصیلی، تعدادی از دانش‌آموزان برای یک آزمون خاص، به‌طور مقطعی مطالعه می‌کنند؛ مثلاً برای آزمون کنکور یا المپیاد. طراحی اردوهایی در فضای شاد همراه با برنامه‌های مهیج و برنامه‌های منسجم خوانش درس مدنظر، از انواع اردوهای آموزشی است که در دنیا اجرا می‌شود.

اردوهای آموزشی تک‌موضوعی: در مدارس، گاهی آموزش نیازهای دانشی و مهارتی در حوزه‌های عمومی به عنوان یک هدف، برای مثال پیش‌نیاز یک هدف آموزشی در مدرسه،

قرار می‌گیرد؛ مثلاً اردوی گفت‌وگو و مباحثه، نویسندگی، عکاسی و یا اردوی سواد رسانه‌ای. در این نوع اردوها علاوه بر طراحی آموزش کارگاهی، استفاده از روش‌های آموزشی لذت‌بخش، فراهم آوردن موقعیت‌هایی برای کاربست عملی آموزه‌ها برای اجرای برخی بازی‌ها یا رقابت‌های اردویی قابل تحقق است. برای مثال، اردوی نویسندگان جوان در آمریکا (Young Writers' Camp) برای نیل به هدف خود به جز برگزاری کارگاه‌ها از شیوه‌هایی مثل اجرای اشعار و دست‌نوشته‌ها، خواندن بلند مطالب و ضبط کردن آن‌ها حین قدم زدن در خیابانی که به این کار اختصاص داده شده، برگزاری جلسات تجزیه و تحلیل مطالب با حضور هم‌کلاسی‌ها، گردشگری با مقصدهایی مثل کافه و رستوران... برای اجرای کارهای مطرح‌شده استفاده می‌کند.

اردوهای سلامت: طرح اردوهایی که به آموزش‌های مربوط به اصلاح سبک زندگی اختصاص دارند؛ از جمله اردوهای آموزشی که

برای مثال با هدف آشنایی بچه‌ها با بهداشت و سلامت غذایی برگزار می‌شود. باید توجه داشت که جذابیت شکل آموزش در اردو اثر لازم را بر تغییر ماندگار عملکرد دانش‌آموزان می‌گذارد. برای نمونه، در مثال فوق می‌توان از اردویی با سناریوی «از مزرعه تا میز غذا» بهره برد و دانش‌آموز را برای پخت یک غذا از بهره‌گیری از طبیعت تا پخت آن در آشپزخانه و باید و نبایدهایی که بر اصول سلامت غذا تأکید می‌کند، همراهی کرد.

اردوهای شناسایی و استعدادیابی

شناخت و درک تفاوت‌های فردی و استعدادی دانش‌آموزان از ضروریات کار تعلیم و تربیت است. شناخت ما از دانش‌آموز در موقعیت کلاسی نسبت به شرایطی که در آن در یک فعالیت مشترک اردویی با او درگیریم، بسیار زمان‌برتر است. اردوهای شناسایی، به‌ویژه در دوره‌های تحصیلی پایین‌تر، هم به آشنایی دانش‌آموزان و معلمان در شرایط خوشایند و مثبت کمک

اردو از طریق فراهم آوردن یک بافت رفتاری متفاوت و برنامه تقویت رفتاری ناآشنا و فراهم کردن موقعیت‌های چالش‌برانگیز جدید می‌تواند اثر شگرفی در پیشرفت دانش‌آموز در حیطه تحول مثبت داشته باشد

می‌کند و هم منجر به ایجاد شناخت از یکدیگر به‌عنوان یک مبنای ارتباط می‌شود.

اما فراتر از این، گاهی اردوهایی برای تشخیص استعداد مرکزی کودک شکل می‌گیرد و در آن برنامه‌های عملی استعدادیابی از طریق محیط‌های غنی دست‌ورزی فراهم می‌شود. تصور کنید که مبنای استعدادهای چندگانه را نظریه هوش‌های هشت‌گانه^۲ گاردنر^۳ گذاشته‌اید؛ یک مدل اردوی قابل برگزاری که فضایی غنی و بخش‌بندی شده از امکان دست‌ورزی و فعالیت در هر یک از این حیطه‌ها مثل چادرزنی شب‌هنگام زیر نور ستارگان، عملکرد گروهی، زبان ارتباطی مؤثر و جست‌وجو در عقاید و اندیشه‌ها، اجرای تجارب آموزشی، خلق فعالیت‌های-

هنری، کاربرد مسائل ریاضی، یادگیری شنا، مهارت‌های فوتبالی، تئاتر و تحرک بدنی و مهارت‌های و غیره را فراهم کنید. همیشه و هم‌زمان، همه فعالیت‌ها در حال اجرا باشند و در هر روز، امکان انتخاب به دانش‌آموز اعطا گردد. تشخیص تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان در نوع استعداد مرکزی از طریق روش‌های علمی قابل تحقق است که می‌توانید به وسیله مطالعه و جست‌وجوی بیشتر آن را فرا بگیرید.^۵

اردوهای کاربرد علوم

این نوع اردوها با دو هدف پیگیری می‌شوند؛ هدف نخست، یادگیری است. ارتباط معنادار زندگی روزمره با دروس آموزش‌دیده‌شده، اثربخشی فراوانی در بهبود وضعیت آموزشی دانش‌آموزان و رضایت آنان از تحصیل دارد. در این هدف، ما به دنبال ایجاد موقعیت‌ها و فعالیت‌هایی در راستای استفاده هدفمند از آموزه‌های مدرسه هستیم. هدف دوم، دسترسی به شرح بیشتر و عینی‌تر علوم یاد گرفته شده در مدرسه است. عموماً فرصت‌های کلاسی امکان دست‌ورزی حین آموزش را در یک هدف آموزشی به معلم نمی‌دهد اما در اردوها این امکان با تجهیزات و زمان مقتضی

برای برنامه‌داری در دسترس است.

فراهم کردن محیط‌ها و برنامه‌های تفریحی برای علوم، زیست‌شناسی، ریاضی، ادبیات و سایر دروس روش‌های بسیار متنوعی دارد که از جمله می‌توان به اردوی تابستانه بین‌المللی که به نام (School LAB Summer CAMP) در سوئیس برگزار می‌شود و هدف آن مشارکت دانش‌آموز در فضای علمی و دست‌ورزی عملی در فیزیک و ریاضی است، اشاره کرد. این اردو، برای رسیدن به این هدف از آشنایی با فیزیک ذرات، نقش شتاب‌دهنده‌ها، سفینه‌ها و تجربه جابه‌جایی با آن‌ها، برنامه‌های

نمایشگاهی، امکانات شنا و استفاده از دریاچه، استفاده از گیم‌ها و بازی‌ها در آموزش، شبیه‌سازی تجربه‌های فضایی، برنامه‌های مرتبط با حیوانات، برنامه‌های مرتبط با علم پزشکی، بازدید از سازمان‌های اجرایی مرتبط (سازمان اطلس و پایگاه داده) و آینده‌پژوهی در موضوع بهره می‌گیرد.

اردوهای خانواده‌محور

تقویت رابطه اولیای مدرسه با خانواده دانش‌آموز از طرفی و بهبود روابط دانش‌آموز با خانواده خودش از سوی دیگر، از نکات مهم در پیوند او با مدرسه است. در بستر تعاملات روزمره مدرسه، این دو هدف کمتر فرصت تحقق می‌یابند و برگزاری اردوهای خانوادگی همراه با دانش‌آموزان این موقعیت را فراهم می‌کند. بازی‌های خانوادگی به کمک حل تعارضات خانواده می‌آیند و بازی‌های مشترک بین معلمان، دانش‌آموز و خانواده در ایجاد احساس پیوند در دانش‌آموز اثر شگرفی می‌گذارند. برای مثال، مشاور یا تسهیلگری را در نظر بگیرید که بازی‌هایی را متناسب با آسیب‌های متداول در خانواده‌های حاضر در مدرسه برای یک برنامه اردویی خانوادگی طراحی می‌کند.

اردوهای مهارت فردی و اجتماعی

عملکرد موفقیت‌آمیز در مدرسه برای دانش‌آموز وابسته به دارا بودن برخی از مهارت‌های فردی و اجتماعی است که معلم یا عوامل مدرسه در برنامه درسی روزانه، برنامه‌های مدونی برای تسهیل یادگیری آن‌ها توسط دانش‌آموز ندارند. یکی از کارکردهای مهم اردو فراهم کردن شرایطی محرک برای دانش‌آموز در راستای اکتساب این مهارت‌هاست.

مهارت‌های اجتماعی: مهارت‌های انجام دادن کار گروهی و همیاری، از جمله این اهداف در حیطه مهارت‌های اجتماعی اردوست. ایجاد محیط بازی‌هایی که مستلزم اجرای گروهی و تقسیم مسئولیت است از جمله روش‌های نیل به این هدف در اردوست. حذف کلیشه‌های نگرشی نسبت به همسالان و اطرافیان خود در مدرسه نیز از جمله شرایط سازگاری بهتر با محیط اجتماعی است که می‌توان از طریق بازی‌های جابه‌جایی بچه‌ها در طبقه و جابه‌جایی در طبقات مختلف نژادی، درسی، جسمانی و غیره به آن دست یافت.

مهارت‌های فردی: در بخش مهارت‌های فردی یکی از اهداف مهم و در دسترس پرورش خلاقیت و ابتکار عمل در دانش‌آموزان است. برای رشد تفکر و اگرای مخاطب می‌توان از موقعیت‌های سیال و چندپاسخی، ابهام منابع، فرصت‌های تداعی کلمات مبتنی بر وجوه اشتراک، و امثال این‌ها در طراحی موقعیت‌ها و سناریوی اردو بهره برد. اردوی تابستانی کنجکاوی (Curiosity Summer CAMP) برای دوره‌های پیش‌دبستان و دبستان از چنین موقعیت‌هایی در ساخت کاردستی، کار با پارچه و پرشش و پاسخ بهره می‌گیرد.

**اردوهای مانور
حوادث: اجرای
مانور زلزله،
امداد و نجات و
آتش‌نشانی در
برخی از مدارس
متداول است؛
کافی است با
کمی خلاقیت یک
سناریوی اردویی
جذاب تدوین
کنیم و بچه‌ها
را به پارک‌های
موضوعی (که
احتمالاً در
شهرهای مختلف
وجود دارد) ببریم
و آن را در قالب
یک اردو آموزش
بدهیم**

تقویت قدرت حل مسئله نیز از مهارت‌های مهم فردی است که در سازگاری با شرایط مدرسه و انتخاب‌های رفتاری درست به دانش‌آموز کمک می‌کند. هدف این نوع اردو می‌تواند فراهم کردن شرایط یادگیری روش‌های مسئله‌مدار حل مسئله به جای روش‌های هیجان‌مدار باشد. روش‌های حدس و خطا، مشاهده و تفسیر تعارض‌های فیزیکی، اجتماعی و تماشای عمل دیگران، افزایش دامنه پاسخ‌های موجود در ذهن دانش‌آموز، ارزیابی موقعیت، فهم اهداف مختلف هر اردو، بارش فکری در راه‌حل‌ها، انتخاب سلسله‌ای از اعمال، از جمله نکاتی است که در طراحی موقعیت‌های متناسب با پرورش این مهارت باید در نظر گرفته شود. ایجاد فضا و موقعیت‌های اردویی پر از مسئله مثل رسیدن به ارتفاع معین، پر کردن احجام سوراخ از آب، ایفای نقش شامل حل مسئله‌های اجتماعی مثل متوقف کردن گریه یک نفر، تعامل با کسی که زبان دانش‌آموز را بلد نیست، و دعوت از هم‌کلاسی‌های رقابت‌جو برای مهمانی از جمله موقعیت‌هایی در یک اردوست که دانش‌آموز می‌تواند روش‌های مسئله‌مدار خود را در آن‌ها توأم با لذت یادگیری به آزمایش بگذارد.

اردویی برای گروه‌هایی با نیاز ویژه

گاهی متولیان تربیت، برای دانش‌آموزانی که از بیماری خاصی رنج می‌برند، برنامه‌های اردویی طراحی می‌کنند. تدوین برنامه‌های اردویی برای این دسته از دانش‌آموزان اهمیت خاصی دارد؛ از این نظر که به علت محدودیت‌های عملکرد در این افراد، باید شرایط ویژه‌ای برای آن‌ها در اردو در نظر گرفت. به علاوه، نیاز این بچه‌ها به شرکت در دوره‌های درمان، به دور شدن آن‌ها از فضای دیگر بچه‌ها و در نتیجه، افت مهارت‌های اجتماعی و اعتماد به نفس آنان می‌انجامد و بر این اساس، آن‌ها نیازمند برنامه‌های اختصاصی شبیه گروه‌های همیاری برای بازیابی و تاب‌آوری خود هستند. به علاوه، اردوهای توانمندسازی برای اقشار محروم و اردوهای پیچیده‌تر برای دانش‌آموزان تیزهوش از جمله اردوهای دیگری هستند که برای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه برگزار می‌شوند.

* پی‌نوشت

1. Henderson, K.A., Bialeschki, M.D., & James, P.A. (2007). Overview of camp research. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*, 16(4), 755-767.
2. Theme park
3. هوش کلامی، موسیقیایی، ریاضی، فضایی، میان‌فردی، درون‌فردی، طبیعت‌گرا، بدنی
4. Gardner.
5. MI (Multiple Intelligences) Summer Camp.
6. به نقل از یعقوبی و همکاران. (۱۳۹۲). تأثیر آموزش راهبرد خودتنظیمی بر نشانه‌های نارسایی توجه و عملکرد ریاضی دانش‌آموزان با اختلال نارسایی فصلنامه افراد استثنایی، سال ۱، شماره چهارم ۳، بهار ۱۳۹۳.

موضوعی دیگر در توسعه مهارت‌های فردی، افزایش خودتنظیمی دانش‌آموزان در اردوست که از استلزامات قطعی و مورد نیاز ارتقای عملکرد تحصیلی است. خودتنظیمی توانایی موافقت کردن با یک خواسته، توانایی شروع کردن و دست کشیدن از فعالیت‌ها طبق مقتضیات موقعیتی، توانایی تعدیل فعالیت، تکرار، تداوم فعالیت‌های کلامی- حرکتی در موقعیت‌های اجتماعی و آموزشی، توانایی به تعویق انداختن کار کردن روی موضوع یا هدف دلخواه تعریف شده است. پس، در طراحی موقعیت برای این هدف تربیتی باید این تعریف را مدنظر قرار داد و شرایطی را فراهم کرد که فرد بتواند به تنظیم هیجانی/ شناختی خود برای رسیدن به هدف بپردازد. موقعیت‌هایی نظیر انجام دادن پروژه‌های فردی که نیازمند راهبرد وسیله-هدف هستند، به‌عنوان بخشی از اردو می‌تواند موقعیتی با این هدف ایجاد کند.

